

A másodperc törtrésze alatt történik majd az egész.
A kérdés elvileg már kész van a fejemben.
Egy pillanat. Annyi, hogy a tekinteted egyszer elkapd,
mert visszanez. Egy megállónyi idő.
Mikor a felszínig eljut a mag,
és a csírának értelme és iránya lesz. Rájövök,
hogy figyelnek, míg alszom, de az álmom enyém.
Ott legyőzhetem a dobókockát, ott érthetetlen lény vagyok.

Felnyitom a szemem, és inkább folytatnám az álmot.
A szobában csontvázforma gépek. Monoton, működő anatómia.
Mozdulatlan ventilátor, legyek légiója.
Fekszem meztelenül, állig takarózva, úgy kúszik be
testembe a meleg, mint valami állat.

Egy gépben vagyok én is, jó a stratégiám.
A legjobb, amit ember alkotott. Hosszú távon
verhetetlen program, esélyük akkor van, ha időben
kikapcsolják a gépet. Ó, programozó!

Aztán felébredek. Ez az utolsó, még igazinak gondolt
világ. Szoba, TV, gombok, én.
Hajszálat csíptetek az ajtórésbe.
Rovom a köröket, lakhelyem egyre szűkebb. Legbelül öregszem.
Van még idő estig: egy megfejtett rejtvényben kitöltök
néhány üresen hagyott kockát.

Heimito von Doderer

VII. DIVERTIMENTO: JERIKÓ HARSONÁI

Bán Zoltán András fordítása

*„A szakállas már korán kitanítottatott,
mivel a »zsupsznak« lendületet adott.*

*Erőszak = ismeretlen elleni tett,
a tűz kihamvadt, mielőtt égetett*

*Az epigrammatikus ököl kézre áll,
hogy ne érjen minket később semmi kár.”*

Első rész

1

Mikor beléptem a kapualjba, noha félhomály volt, azonnal megismertem. Az a férfi volt, akinek az orra már a kocsmában feltűnt, akár egy obszcén kiszólás: csúcsosan állt, és úgy látszott, el akar csöppenni. Eltévesztettem a kaput, nem volt semmi dolgom abban a házban, de amikor észrevettem a nyugdíjas államvasutat, rögtön tudtam, mit művel itt: ám paradox módon nem is lett volna szükség arra a nyolc- vagy kilencéves kislányra, akit bekerített, hogy tudjam, egy ilyen orr ezen a mindenki számára könnyen megközelíthető, mégis rosszul megvilágított helyen nem is tehet mást, mint ami illik hozzá. Megfordultam, mivel észrevettem, hogy nem a megfelelő lépcsőházba nyitottam be, és rossz helyen járok. Hogy mit láttam, hogy felismertük-e egymást: mindez homályos maradt. Ámbár kétségtelennek tűnt, hogy a folyosó mélyéről felhangzó kiáltások és szitkok a nyugdíjasnak szólnak. Trágár szavak. Elcsipték. Már kinn is voltam az utcán, és továbbmentem.

2

Két nappal később a kis kávéházban tűnt fel, eddig még sosem láttam itt. Belépett, körülnézett, aztán felém indult, bennem pedig ugyanabban a pillanatban szünetelt és szilárdult meg az elhatározás, hogy valamilyen szokatlan módon meg fogom kínozni. A kocsmában soha nem váltottunk szót, de tudta jól, ki vagyok, mint ahogy tudtam róla én is, hogy kicsoda. És egy szempillantás alatt tudtam még többet is: hogy miért jött ide tulajdonképpen. Inni akart valamit, de a kocsmában nem mutatkozhatott. Rettegett. Így aztán hozzám lépett, a címemen szólított, kifejezte csodálkozását, hogy itt talál, megkérdezte, gyakran járok-e ide, s végül, hogy helyet foglalhat-e az asztalomnál. Kurtán biccentettem.

3

A jelenet a következő két héten többször megismetlődött: ha beültem a kávéházba, előbb vagy utóbb majd' minden alkalommal megjelent az orr. Ő vitte a szót is az asztalnál, persze általános dolgokról, ám ez a védőréteg lyukacsossá vált annak a folyamatnak a következtében, amit a fizikában diffúciónak neveznek. „A nyelv átkozottul hajlik az igazságra”, írja Gütersloh valahol. „Doktor úr – mondta a nyugdíjas –, maga sokfelé megfordult. Látott is jó pár dolgot.” „Jó párat”, feleltem kurtán. „És egy futó benyomás bizonyos körülmények között jelentőssé válhat.” „Így van – mondtam –, és ezek nem is mindig a legkedvezőbb benyomások.” „Maga bizonyára jó emberismerő – jegyezte meg rövid szünet után –, de a futó benyomások hatására hamis kép alakulhat ki a másik emberről.” „Nem, ha az ember a tények talaján marad”, mondtam kíméletlenül, és: „Tudni kell megkülönböztetni, amit *de facto* láttunk, és amit csak mintegy odaképzeltünk magunknak.” „És maga mindig képes erre, doktor úr?” „Igen”, fejeztem be röviden és kifejezetten hazugul (egyébként az ember többnyire túl nagy lélegzettel hazudik).

4

Állapota fokozatosan romlott. A legkevésbé sem állt szándékomban kiugrasztani a nyulat a bokorból. Körbetapogatta az asztalt. Arra az esetre, ha az állandó diffúzió miatt a beszélgetés védőrétege teljesen szétolvadna, azt terveztem, hogy kurta és szűkös válaszaim a tökéletes hallgatásba torkollanak, s egyáltalán nem felelek, ha többé-kevésbé egyértelmű kérdéseket tenne fel. A mindennapi érintkezésben nagyon is megfélemlünk erről a lehetőségről, minden kérdés felizgat bennünket, és máris válaszolunk. Pedig teljes mértékben a tetszésünktől függ, hogy felelünk-e vagy sem. Hogy szigorúan ehhez tartsam magam, rendkívül bonyolult gondolatfűzért tartottam készenlétben: akkoriban éppen ezen munkálgodtam, bár sikertelenül, ezért többnyire kínlódtam, vagy lelkifurdalásom támadt. Elhatároztam, hogy ezt a súlyt azonnal magamra zúdítom, és ezáltal lezárom ajkamat, miheyst megkísérli, hogy kikémleljen; ily módon egy megközelíthetetlen birodalomba visszahúzódva elvágom a beszélgetés fonalát.

5

Nem sok idő kellett, és eljutottunk oda, hogy óvintézkedéseim helyesnek bizonyultak. „Két hete, nem tűnt fel önnek valami, doktor úr?”, mondta. Már kaptam is a problémacsontot, hogy állati komolysággal visszakozzak vele a gondolkodás kutyaóljába. Mikor hozzátette: „Hiszen véletlenül már találkoztunk egyszer”, akkor szintet váltottam, és ama kényszerhelyzetbe keveredtem, amely a kutyaólból mindig is szorít. Kérdése túl gyenge inger volt ahhoz, hogy elérjen hozzám és átjárhassa odúmat. Ezért hallgatásom nem fáradásaim végeredménye, de sokkal inkább ama másik szint mellékterméke volt. A legkevésbé sem kellett tartani a számat. Csukva maradt magától is. Mégpedig oly módon, hogy elvette a hallgatástól annak lehetőségét, hogy válaszként vagy valami hasonlóként álljon ott. Egy hajszállal sem volt több, mint semmi – semiféle válasz; egyszerűen semmi. Az akció – mert mindennek ellenére rászolgált erre a megnevezésre, hiszen egy másik síkon a legnagyobb erőfeszítést igényelte – túl sok volt az ő amúgy is szécincált és szétforgácsolódott erőinek. Összetört, vagyis minden kitört belőle az asztal kőlapjára, melyet így voltaképpen be kellett volna szennyeznie. Beszédmódja a lehető legnagyobb ellentétben állt korábbi hallgatásommal. Provokáltam, némán, egyetlen szó nélkül. Elmondott mindent.

6

Gyötrelmes töprengéseim közepette – mintegy azok dicsfényeként – világossá vált számomra, hogy már benne járunk az őszben, ama tiszta, nyíltan megmutatózó időben, mely előrelátó, akár az öregek, a tavasz ezzel szemben rögtön az első sarkon eszelős gyorsforralóra teszi a maga pszichológikus csuprát. Kint, a meglehetősen széles járdán, ott terpszkedett az ősz, bár még egyetlen sárguló levél sem mutatkozott. Ott támaszkodott, egy vándor szelleme, idegen a városban, hisz erdei kóborlásokhoz szokott. A párnázott székek huzata húsvörös volt idebent, csaknem üres a kávéház. Kint napos idő. Szóval a nyugdíjas államvasutas elmondott mindent. A kislány szülei végül – ők szitkozódtak és üvöltöztek a kapualjban – az anyagi és hallgatóságos ügykezelést

előnyben részesítették a beszédes és ráadásul rendőri ügyintézással szemben; mindamellettt követelésük nem lépte át a nyugdíjas teljesítőképességének határát, mi több, azt bizonyos mértékig épp az ő méreteire szabták. Előszörre kétszázötven: október 20-án este nyolc óráig. Nem teljesítés esetén nyolc óra tizenöt perckor a feljelentés a postaládában.

7

Nos, megvolt hát az időpontunk, bár még csak délután négy órára járt. És kétszázötven már összeszedett. Házas emberként, behatárolt bevételekkel, teljes körű ellenőrzés alatt állt. A pénz most ott feküdt előtte az asztalon. Kétszer is átszámolta. Halántékán, homlokán – ha ugyan esetében lehet ilyesmiről beszélni –, pofacsontján lepedék: a gyengeség veritéke. Nagy élvezettel képzeltem el, hogy még a lába is izzad. Most került rá sor, hogy a saját nedveiben megpároljuk. Paravánként húztam magam elé az újságot, és anélkül, hogy beleolvastam volna, eltűntem mögötte a kutyaótlban. Ez az akció is sikerült. Mikor darab idő múlva elővettem a jegyzetfüzetemet, és írni kezdtem, már el is felejtettem a nyugdíjasra vonatkozó szándékaimat. Semlegessé váltam. Végül valóban beleolvastam az újságba, és a korábbi fárasztó események oldott utójátékként üdvözöltem, hogy ezúttal nemcsak ostobaságokat, de egy igazán remek tárcát is találtam benne. A teremben már régen kigyúltak a fények, és kintről a mélyülő alkonyat sötétlő csillámokkal tapadt az ablaktáblákhoz.

8

Biztos fedezékem legmélyéről most nagy lendülettel csaptam le a nyugdíjasra. Ő egyébként nemigen álcázta magát olvasással, és miután a kétszázötven megint zsebre tette, előredőlvé ült, az asztal lapját bámulva. „Rambausek úr – mondtam –, tőlem megkaphatja a hiányzó összeget, mégpedig rögvést.” Ő erre kifejezte feltétlen lojalitását a pénz visszafizetését illetően. „Szó sem lehet róla – mondtam –, viszont némi szolgáltatásra igényt tartok a pénz fejében.” „Mindenre kész vagyok”, válaszolta meglehetősen színtelenül, kimerültségében láthatóan minden bátorsága elszállt. „Egészen csekély dolog, amit végre kellene hajtania”, mondtam szándékos dagálllyal, mert ennek a beszédmodornak az ilyesfajta személyekre tett megfélemlítő hatásával most tökéletesen tisztában voltam. „Ugyanakkor a megvalósítás legyen korrekt, feleljen meg pontosan előírásaimnak. Maga most elhagyja a kávéházat, kis távolságból követni fogom. A kapualj előtt – persze tudja, melyikre gondolok, ahol a kocsmá van – megáll, és előrenyújtott karral három mély térdhajlítást végez. A gyakorlatot lassan kell kivitelezni. Gondoljon arra, hogy ott leszek maga mögött, és figyelem minden mozdulatát. A gyakorlat elvégzése után megelőzőm majd a járdán anélkül, hogy akár csak a legcsekélyebb figyelemre is méltatnám. Bemegyek az ugyanebben az utcában feljebb található Greilinger kávéházba, és ott megvárom. Ama feltételek mellett, hogy a három térdhajlítást lassan, mélyen és tökéletesen lesz kivitelezve, a kávéházban kifizetem magának a hiányzó összeget. És most kérem, ismételje el pontosan, mit kell tennie.”

9

Úgy tűnt, hogy ez az ismétlés szörnyű kínokat okoz neki, nem is vártam mást. Saját szavai nyúlósan, hidegen és zsirosan folyták körül, és mikor végül útjára bocsátottam a kivitelezéshez, szinte megkönnyebbültnek látszott. Haladéktalanul a nyomába eredtem. A kissé meredek utca népes volt, ilyenkor zártak az üzletek. Egy pillanatig lehetetlennek tartottam, hogy megteszi, amit kértem. Rögtön ezután meg átjárt a gondolat: egyszerűen elrohanok, továbbmegyek, eltűnök innen; de immár tökéletesen egymáshoz voltunk kötözve, mi több, láncolva. Elérte a kijelölt helyet, megállt, csendben állt. És aztán leguggolt. Előrenyújtotta a karját, ahogy a tornaórán tanulta az ember. Ez az előírászerű mozgás már-már abszurdul hatott. Ügyet sem vetettek rá, még a második térdhajlításnál sem, azt hitték tán, leejtett valamit, és éppen most emeli fel a földről. A harmadik guggolásnál eléje vágtam, és oly szorosan haladtam el mellette, hogy elvesztette az egyensúlyát, bal kezével meg kellett támaszkodnia a talajon. A nagy Greilinger kávéházban alig ült valaki, balra hátul tökéletes üresség lebegett a fotelek és vörös kárpitú székek ide terelt csordája fölött. Odakiáltottam a pincérnek a rendelésemet, majd beléptem ebbe a vákuumba, és leghátul helyet foglaltam. Már itt is volt Rambausek, közeledett. Ránéztem, teljesen össze volt törve, ezt első pillantásra láttam rajta. Egy karosszékből ültem, kezem a nadrágzsebemben, lábam kinyújtva. Most jött hát, a nyugdíjas. Hirtelen észrevettem, hogy két szeme szinte rám ugrik, mintegy fel-falta a köztünk lévő csekély távolságot, s a következő pillanatban mindkét kezével torokon ragadott. A gyors előrelépéskor kinyújtott két lábam a két bokája közé került. Szétterpesztettem a lábamat, és a nyugdíjas a szemben álló székbe zuhant. Szeme még tágra nyitva, de erekciója gyorsan lelappadt. Pillantása megtört. „Bocsásson meg, doktor úr – mondta –, megbotlottam a lábában.” „Nekem is úgy tűnt”, mondtam. A pincér éppen hozta a kávémat. Rendeltem Rambauseknek egy dupla konyakot szódával. Majd átadtam neki a pénzt. Gondosan zsebre tette, de előbb még egyszer átszámolta a teljes összeget. Aztán mohón ivott, szívta az odakinált cigarettát. „Sose tartóztassa magát, Rambausek úr – mondtam, miután felhajtotta az italt –, elégedett vagyok a dolog végrehajtásával, köszönöm önnek.” „Én még inkább köszönöm, doktor úr”, válaszolta, miközben fölemelkedett. Egy pillanatig habozott, de mindkét kezem a zsebemben volt, így aztán meghajolt (nem is csinálta rosszul), és indult. Elnéztem a hátát. Éppen feltette a kalapját, így megfigyelhettem haja tövét a nyakán, és egyáltalán a tarkóját. Most hirtelen megéreztem benne a kreatúrát. Túl messzire mentem. Mélyen elkomorultam ebben a pillanatban. Néhány nappal később tiszteletteljesen üdvözölt az utcán. És alig volt leplezhető, hogy éppen ezzel máris a fejemre nőtt.

Második rész

1

A város peremén, közel a parthoz egy gőzös roncsa fekszik a folyam vizében, a háborúban érte találat. Egy összegyűrdött fémdobozból – de alatta még mindig hajó, igen, és másképp aligha nevezhető! – a kémény fekete csöve rikolt ferdén az égbe a folyó és a szürkészöld parti hordalék fölé: akár a hajókürt végső, bár néma, megdermedt füttyjele. A hajó alja alacsonyabb vízálláskor szárazra kerül, és belesüpped a földbe ama

súly által, melyet a folyó nem emel föl és nem hordoz többé. Az egykor halsima hajógyomorból hiányzik egy darab, éppen itt, a kerékdobok mögött tört be a rombolás. De elől a hajóorr a folyás irányába hasítja a vizet, az égre meredő kéményen kívül a roncsnak ez a része őrizte meg leginkább az aktív alakot.

2

Gyakran jártam ide akkor ősszel. Hosszan, figyelmesen tanulmányoztam a roncsot. Végül is furcsállottam, hogy a parton összevissza rohangáló gyerekek, mindenekelőtt a kisfiúk nem játszottak rajta: pedig az ilyesminek vonzónak kellene lennie. A rendőrség, érthető okokból, valószínűleg szigorúan megtiltotta: a szétroncsolódott fedélzet és az összetört hajótest hasadékain át a roncás belsejébe zuhanhatott volna egy kiskölyök; benn pedig zúgott és húzott a víz: nehéz lett volna kihalászni. A gyerekek a rakparton játszottak. A kislányok majdhogynem nagyobb lármát csaptak a fiúknál. Hangjuk bizonyos fokig érettebben, felnöttebben csengett, jobban hasonlított az asszonyok hangjára, mint a még mutálás előtt álló fiúk orgánuma a fiatalemberekéhez. A kislányok néha egy felnőtt nő szopránján szóltak. „Jó napot, doktor úr.” Ilyen hang volt ez is. Egyébként sem volt már olyan kicsi lány, legalább kilenc- vagy tízéves.

3

Bevallom, a kislány hangja valahogy felbosszantott, védekező állásba helyezkedtem, páncélt öltöttem. „Hát te honnan ismered engem?”, kérdeztem meglehetősen határozottan, miközben odafordultam, hogy szemügyre vegyem. A játék félbeszakadt. A barátnők figyelmesen mustrálgattak. A hozzám szóló kislány arckifejezésétől lelkem legmélyéig megrettentem; félrehúzott szájacskájú, csinos, ostoba, de dörzsölt kis nőszemély, aki, mondhatni, iskolás lányként futkos errefelé: mindebben volt valami élénken gusztustalan. Az arcocska éles és finom. „A szüleim abban a házban laknak, ahol a kocsmá van”, mondta, és megnevezte a kocsmárost is. Mindez csak most kapcsolódott össze a városnegyeddal, ahol laktam, egy jó órányi villamosútra ide. „És mit keresel te itt?”, kérdeztem szigorúan. Elcsodálkoztam nagy szemén, pillái hosszán; közelebről nézve rendkívül szép volt ez a kislány. „Most itt járok iskolába, és kint lakom a néninél.” „Miért nem anyádnál?”, kérdeztem. Kicsiny száját és vele együtt egész felsőtestét félrehúzta. A többi lány felnevetett, aztán elviharzottak.

4

Egyedül maradtam a hajóroncsnál. A kora délután valami neutrális csenddel töltött meg mindent; furcsamód ez a hangulat – mondhatni alapszövetében – ahhoz hasonlított, mint mikor az ember az iskolában valamilyen okból belép az üres tornaterembe, talán mert ott felejtette a zsebkendőjét. Ott hevert. A mászórúd mellett. Itt azonban a folyam szakadatlanul robajlott előre a hegy mögül, az üres ég alatt. Zúgott a roncsban. Fájdalom fogott el, lehetetlen megmondani, miért, lehetetlen megmondani, mitől: a bánat úgy mart belém, akár a mérge.

5

Fölpillantottam – és most megláttam: a víztömegén túl, arra kint, örömmel telt aranyoszöld kertként állt az elmúlt nyár, túl az erdőn, túl a hegy gerincén, melyet két alagúttal küzd le a nyugatra vezető vasútvonal. Mögötte a hely neve: Tölgyesárok. A második alagút után völgynek tart az út, más ritmus lükteti a kerekeket, csattog és cseng, a vonat megcsendíti az erdőt, most szünet, aztán szabadon a viadukt fölött, hogy hamarosan, a kis állomás előtt, megcsikorduljanak a fékek.

6

Hullámzó, meleg és tajtékos növényzet, a veranda a magasban, az erdő sokkal hatalmasabb, hogysen akár erről a kedvező pontról is átfoghatná a tekintet, de van még mélyebb pont: magam a völgy mélyén álló, a fenti villához tartozó kis kerti házat laktam, patak mellett, magasra nőtt fűben. Korán ébredtem, mivel a falak nagyrészt üvegből készültek. Madárcsicsergés. Kiugrottam az ágyból, ruhátlanul, ki a reggeli napra, át a harmatos mezőn. De most itt volt a kislány, még a folyamnál, a roncsnál is, éppen most. Lehorgasztottam a fejem, megint hallottam a zúgást a hajó gyomrából. Valami utánam jött ide, egy fonalat húztam magam mögött, az zavarta össze lépteimet. Rámeredtem a gőzös széttroncsolódott kerékdobjára, mintha képes lennék létem alapszövegében a dolgok állását e maradványokból kiolvasni.

Harmadik rész

1

Röviddel a Rambauser-ügy után, sőt attól a naptól kezdve feltartóztathatatlanul csúsztam lefelé, bárhogy próbáltam is ellenállni, egyre mélyebbre és mélyebbre zuhantam. Mint a mesebeli moszattengerben Atlantisz előtt a hajó, munkaerőm megbénult, megdermedt, egy helyben forogtam, fáradoztam terméketlenül, naphosszat töprengtem elmerülten, csaknem szagolhatók lettek szellemi rothadásom kigőzölgései. A bor sem akart segíteni, rossz hangulattal keveredett és elpangott benne maga is. És csalóka ragyogásában csalfénnyé vált, a jobb állapotok délibábjává, és egyre erősebben, míg én, pórázára fűzve, rosszabb társaságban találtam magam, mint korábbi életemben valaha is.

2

A dulakodási kedv is feltámadt, és hamarosan akadtak hozzá megfelelő cimborák. Már nem a kocsmában, csakis a lakásomban ittunk, és már rég nem hazai, tiszteletre méltó borainkat, hanem üvegtiszta, átlátszóan illatozó italokat, amelyekhez csak a forma kedvéért fröccsentett egyet a jéghideg szódásüvegből az ember, azt is többnyire mellé. Gyakran úszott a padló. Vita, verekedés tört ki. Naphosszat részegek dülöngéltek előszobámon át. Akkoriban régi fegyvereket tartottam a falon, nyilat és tegezt, kardot és tört, de nem a dekoráció miatt: nem, ezek valódiak voltak. Mámorukban a dulakodók

letépték a kardokat – én is velük –, csörögtek a vasak, de nem pusztán tréfából, jóindulattal. Most a józanabbja is fölfegyverkezik, ugyancsak harcedzett fickók, közbevágának, de valakit már karon szúrtak, az egyik cimbora, egy sebész kötözte be aztán. Halálós döfés is eshetett volna, a kardokat szabálytalanul használták, a hegyüket védő golyócskákat, legnagyobb réműletemre, talán a részeket távolították el.

3

Így tomboltunk, nyakló nélkül fecsértük a pénzt, az időről nem is beszélve, lármáztunk éjjel-nappal, bömbölve énekeltünk. Talán azért váltunk egyre veszettebbé, mert hiányoztak együttléteinkből a nők s velük mindaz, ami enyhíthette volna az eldurvulást. Most persze joggal lehetne feltenni a kérdést: ebben a nagyvárosi házban, számtalan lakás szomszédságában, hogyan engedhettem meg mindezt? Mégis megtehettem. Fölöttem csak a lapos tető. Az alattam fekvő emeleten üzletek és irodák voltak, ezek elnéptelenedtek éjjel, amikor a legmagasabbra hágott nálam a rombolás és tombolás. Másrészt persze a nagy lakást nem egyedül laktam: két részre volt osztva. És most térek rá a szomszédasszonyomra.

4

A legbájosabb idős asszony volt – közel a hetvenhez –, akit láttam valaha is. Karcsú, mégis kerekded, fürgé és mégis méltóságteljes, cickányszerű arcocská szép ősz hajkezetben; okos, tettereje, szorgalma sosem lankad: ő vezette a háztartást fia és annak felesége helyett, akik nemrég házasodtak össze, és mindketten egész nap munkában, szolgálatban álltak. A lakás ragyogott a tisztaságtól (eltekintve persze a magam lakrésztől, ahol éveken át ugyanaz a személyzet slamposkodott). Ida asszony – hadd nevezem így, holott más nevet viselt – a szakácsművészetben alighanem egy *chef de cuisine*-t is lefőzött volna, ebben is a legnagyobb szorgalom és kitartás fűtötte: konyhája a gasztronómia kényes-fényes laboratóriuma volt. Gyakran fecsegtünk itt. Nyíltan megvallott rokonszenvem és tisztelem barátságos fogadtatásra talált ennél a remek asszonynál, így hamarosan a legjobb szomszédságba keveredtünk.

5

Abban az időben, amikor nálam elharapózott a garázdálkodás, Ida asszony épp egyedül maradt a lakásban. A fiatalok az idén csak később vették ki szabadságukat, és egy hónapra elutaztak Dél-Olaszországba. Szomszédasszonyom semmiképp sem tartozott a zajra érzékeny emberek körébe, egészen meglepő mértékben nem, gyakran ő maga is nevetve emlegette ezt a tulajdonságát. Mindamellet a legkevésbé sem volt nagyot-halló. Nos, a tombolás kezdetén, tehát nem sokkal október huszadika és Rambausk három térdhajlítása után, a dolgok még nem fajultak a tébolyig. Persze üvöltöztünk. De hátsó szobámba behúzódva ittunk; ráadásul rögtön beköltözésem után nagy gondot fordítottam a megfelelő hangszigetelésre, nem az ivás és bömbölés, hanem akkori munkám miatt: de ami egykor jámborította az erényt, jól jött most a kicsapongáshoz is.

6

Mindamellettt éjszakánként részegek botorkáltak a közös előszobában, ez a vizelet miatt nem volt elkerülhető. Dűnnyögtek is a fickók, egymásba botlottak, összevissza dülöngéltek, egyszer pedig doktor Pretzmann – az orvos, aki a sebesült körül felcserkedett – fenékre rúgott valakit, mert az nem akart elég tempósan arrébb mozdulni a kagylótól. Azonnal kitört a verekedés; és a lárma, már az én szobáimból is érzékelhetően, feltartóztathatatlan sodrásban áramlott tovább az előterekbe, a dulakodás általános pofozkodásba torkollott, mintha az ember egyre több olajat öntene a tűzre, és végül húszan tépték egymást, mindenki azt csépelte, aki a keze ügyébe került, és senki sem tudta, miért.

7

Könnyen elgondolható, miért voltam gondban a nagyszerű asszony miatt. Másnap délelőtt udvarias „jó reggelt”-tel osontam el mellette fürdőköpenyemben, de a cicánka semmit sem szólt, friss volt és ropogós, mint mindig, barátságosan viszonzta üdvözlésemet. Ám felfoghatatlan volt, hogy éjjel nem tiltakozott és nem követelt nyugalmat: a lárma elviselhetetlenné fokozódott. Az alakok, akik olykor napközben is beestek hozzám, felhajtottak egy-egy pohárkával, és már tovább is botorkáltak, ha pedig a bájos asszonykával találkoztak, hülye vigyorral szerencsétlenkedtek előtte, hajbókolva, bizonytalan meghajlással. Nos, Ida asszonynak emiatt is észre kellett vennie, mi folyik nálam. De nem árult el semmit. Az éjszakai verekedés után a részegek most különösen alázatosan igyekeztek a tiszteletre méltó asszony kedvében járni, talán lelki-furdalásuk támadt. Egyre csak őt dicsérték a szobámban. Az asszonyka tetszést aratott. Kellemetlen előérzetem először akkor támadt, mikor egyszer délben az egyik másnapos cimborát – egyébként úri házból való, remek és sima modorú fickó, csak folyton részeg – igencsak kellemetes beszélgetésbe merülve találtam Ida asszonnyal az előszobában. Ekkor, furcsamód, már sejtettem, hogy baj lesz.

8

Ezekben a napokban mesélte Ida asszony, hogy öreg barátnője beteg, a hetvenöt éves hölgy egyedül él egy meglehetősen nagy lakásban, lábidegpanaszokkal küszködik, s ehhez szívgyengeség is társul, gyakran teljesen mozgásképtelen, de különös módon hallani sem akar ápolónőről. Így aztán magának Ida asszonynak kellett kézbe vennie a dolgokat, és erre hál' istennek van is most lehetőség, mivel a háztartás nem követeli meg állandó jelenlétét. Amikor lábfájdalmai felerősödnek, a beteg szorongani kezd, ilyenkor mindenekelőtt az egyedüllétől retteg. Így Ida asszony. Illedelmesen hallgattam; figyelmesen, mégis kelletlenül. A felszín minden lármája mellett a mélyben inkább holtam voltam, mint eleyen, és ez éppen most a konyhában, Ida asszony elbeszélése alatt tudatosult bennem. És még többet is éreztem: szorongást, félelmet a bosszúálló haragtól, mely hirtelen öregségbe és betegségebe taszíthat engem is, kilökve egész mostani életmódomból. Igen, úgy éreztem, miközben a bájos hölgy beszélt, hogy csupán vékony és véletlen fal választ el a haláltól.

9

Benn a szobámban folyvást szóba került a „bájós kicsike”, a „cickány” – már itt is így nevezték! A téma csak nem tágított. A szóvivő az a fiatal úr volt, aki Ida asszonnyal beszélgetett. Azt mondom, „szóvivő”, de legszívesebben „bajvivőnek” nevezném ma már. És úgy tűnt, doktor Pretzmann is állandóan szítja a tüzet. Ida asszony családnevének kissé ótestamentumi íze fölöttébb izgatón hatott. De miután valaki kimondta a „Jerikó harsonái” szavakat – váratlanul történt, valamely szerencsétlen képzettársítással, ahogy az részegek közt gyakori – az egész helyzet hirtelen a fonákjára fordult, mint egy érme másik oldala: Jerikó harsonái. Ez volt a vész jelszava. Agyafúrt összeesküvéssel kellett szembenéznem, vad cselszövénnyel. A még habozó szellemeket a végsőkre tüzelte a társaság egyik tagja, amikor azt üvöltözte: most kell nagyunk bizonyulni, leküzdeni önmagunk, tegyünk férfimód szemléletessé valamit, álljunk készen valami rettentő dolog elkövetésére, mégpedig könnyedén.

10

Alig álltam ellen; zavart voltam és szinte bémúlt. Szívem mélyén azt reméltem talán, hogy mindennek révén, ami most a lehető legnagyobb sebességgel összesűrűsödött, és azonnal működni kezdett, kilöködhet az életem csermelyét elzáró dugó, hogy a dolog, mondhatni, hamarosan túlcsap minden határon. A korábban kétszer is említett fiatal úr haladéktalanul a városi zenei együlethez fordult: mert ott voltak a harsonák, három is belőlük: két tenor és egy basszus és a hozzájuk tartozó fúvósok. Legyen a bevonulási induló Verdi *Aidájából*. Felőlem legyen. Doktor Pretzmann szétozott húsz ismétlőpisztolyt, melyek szörnyűségesen durrogtak, többre nem tellett tőlük, hiszen játékszerek voltak. Mindenki egyszerre üvöltött, mindenki a cickányról beszélt. Milyen hercig lesz az ágyacskájában a harsonák zengésekor, a pisztolyok durrogása közepette: biztosan megbémul majd a rémülettől. Vajon visel-e éjszakára főkötőcskét? Milyen édes lesz a kicsike! Éjfél körül a legnagyobb csendben megérkeztek a zenészek. Tetemes tiszteletdíjat kaptak, részükről ezzel le is volt tudva a dolog, számukra minden egyéb közömbös, modoruk tökéletesen üzletszerű: játszanak egyet nekünk, magukkal hozták összehajtogatott kottaállványaikat, fekete tokban tartott drága hangszereiket gondosan elhelyezték egy biztonságos sarokban. Aztán ittak egyet velünk. A fúvósok szívesen isznak.

11

A fiatal úr sietve és gondosan megszervezett mindent, doktor Pretzmann támogatta. Utóbbi lelkére kötötte a zenészeknek: amikor mi mindannyian kivonulunk az előszobába, ők zárják magukra az ajtókat, ahogy mi is bezárjuk magunk mögött az ajtót; ezek után haladéktalanul fogjanak hozzá a zenéléshez, és nem törődve azzal, hogy mi folyik odakinn, folyamatosan és szakadatlanul ugyanazt az indulót fújják, és kezdjék megint előlről, ha véget ér. Már régóta gyanús volt nekem a doktor, mintha csak színlelné részvételét, megjátszaná mámorát. Néha ki is esett a részeg ember szerepéből; akkor is, amikor a sebesültet kellett bekötöznie, kötszerei, fölöttébb figyelemre méltó módon, rögtön kéznél voltak az előszobában egy bőrtáskában; véletlenül, mint mond-

ta. Nekem eközben úgy tűnt, hülyét akar csinálni mindannyiunkból, vagy netán az alkoholizálás hatását kívánja tanulmányozni? Utólag azt gyanítom, ő akarta az imént végsőkig feszíteni a húrt, hogy lássa, valójában milyen messzire vagyunk képesek elmenni. Most éjjel, az akció előtt nem volt különösebben nagy ivás. Így képesek voltunk mind a húszan szinte hangtalanul kilopakodni az előszobába. Kint minden lámpa égett, a lépcsőház ajtaja kissé kitarva, és a folyosó is fényárban, mindezt – ahogy az a bizonyos üvöltöző makacsul állította, és ki is kényszerítette – a „helyzet nagysága” követeli meg, miként azt is, hogy bárki gond nélkül beléphessen: ama jelenethez, amelyet férfimód teszünk szemléletessé. Így álltunk hát Ida asszony ajtaja előtt lövésre tartott pisztolyokkal a kezünkben, szótlánul és mozdulatlanul, egymáshoz préselődve. Egy óra huszonöt perc volt.

12

Most megszólaltak a harsonák, a legtisztább intonációban, fényesen zengő hangon; Verdi valóban megható szépségű zenéje az alázatos-erős fúvóshangzásban teljes fénytel járta át az éjszaka csendjét. Kisvártatva üvöltözve és heves pisztolydurrogatás közepette betörtünk a cickány hálószobájába. Az ajtó melletti villanykapcsolót nem találtuk meg rögtön; a hátul állók közben szakadatlan lövöldözéssel nyomakodtak utánunk: még akkor is, mikor a fény már a szoba minden sarkát megvilágította, és láttuk, hogy a háló üres, a mahagóniágy bontatlanul áll, érintetlenül. Az előszobában még eldurrantak az utolsó lövések. De aki már látott, leengedte a kezét. Most hirtelen mind a húszan oly csendben és mozdulatlan álltunk, mint korábban az ajtó előtt. Megint Verdi akkordjai uraltak mindent, a harsonások szakadatlanul fújtak. Amikor rövid időre megszakították, hogy aztán ismét előlről kezdjék a bevonulási indulót, gyors egymásutánban csattogó hangokat lehetett hallani, mintha valakit sebesen pofoznának (nos, közel álltunk hozzá, hogy így is érezzük magunkat): a házmester papucsja volt, ő maga rohanvást futott fel a lépcsőfordulóban, és a következő pillanatban, persze némiképp óvatosan, belépett a lőporszagú előszobába. Amikor odaért, dermedten megállt; magas, vékony ember, tágra nyílt szeme akár a világos céltáblácska. Zengtek a harsonák. A cickány hálószobájában a számtalan lövés füstje teljesen egyenes táblaként lebegett, és így ért ki az előszobáig.

13

Szakadatlan harsonazengés közepette jelent meg a rendőrség rohamosztaga is, a házmester rögtön a lövöldözés kezdetekor hívta ki őket telefonon. A már egyébként is megélenkült lépcsőházban most az osztag csizmái dübörögtek felfelé. A nagyvárosi bűnügyi rendőrségekre jellemző lefegyverző nyalkasággal – ezt az emberek megválogatásával, szigorú neveléssel érik el – vetette be magát a kommandó a lakásba a vezérrel az élen, hogy kisvártatva mindannyian felemelt kézzel álljunk ott (nevetséges módon maga a házmester is) az automata fegyverek torkolata előtt. Zengtek a harsonák. A földre kellett dobálnunk fegyvereinket. Most kiderült, mifélék. A géppisztoly-csőveket lefelé fordították, csattantak a závarzatok. Mivel a fúvósokat se dörömböléssel, se kiabálással nem lehetett elhallgattatni, néhányan betörték az ajtót: végre abba maradt a zene. „Ki a lakás tulajdonosa?”, kérdezte a szakaszvezető. Kénytelen voltam jelentkezni. Doktor Pretzmann ocsmányul vigyorgott. Ismerem-e a jelen lévő szemé-

lyeket? „A vendégeim”, mondtam, és: „ez meg a házmester”. A szakaszvezető persze már rájött, hogy itt valami veszett csínyről van szó. Nem tartóztattak le bennünket, csak név szerint azonosítottak és felírtak az igazolványaink alapján. A zenészeket is, három idősebb urat egyébként. Kissé meghökkentek. Az osztag lelépett. Az ügy mindannyiunk számára meglehetősen kínos következményekkel járt, enyhén szólva. Bár a jogtalan fegyverbirtoklás nem jöhetett szóba, viszont az éjszakai csendháborítás vádja a lehető legnagyobb mértékben. A „durva garázdaság” paragrafusa alapján szabták ki büntetésünket, bár büntetlen előéletünk miatt csupán feltételesen. A zenészeknek sikerült megúszniuk.

Negyedik rész

1

A dugó mégsem lökődött ki. Ebben tévedtem. Az imént elbeszélte esemény nem áll közvetlen összefüggésben azzal – ahogy hihetné az ember –, hogy rövidesen lakást változtattam, bár csak ideiglenesen. Egy barátom, Robert G., a festő néhány hónapra Párizsba utazott. Most én őriztem otthonát. Sürgős volt neki a dolog, ragaszkodott hozzá, hogy odaköltözzem. És nekem jól is jött kétes ügyleteim közepette. Komolyan hittem, hogy a dugó kilöködött, és úgy tűnt, a külső változás ezt üdvös módon hangsúlyozza. Ráadásul a házban, ahol eddig laktam, bizonyos fokig lejárattam magam, alkalmasint így lehet mondani. Lehetetlenül viselkedtünk. Jobb, ha feledésbe merül a dolog. Úgy terveztem, hogy új szakaszt kezdek az életemben. Tévesen hittem, hogy ez már meg is kezdődött azzal, hogy átköltöztem, hogy nem vedelünk többé (a rossz társaság közeléből a város legszélére menekültem, így aztán nehéz lett volna beugrani vagy kidülnöngélni hozzám). Az ember folyton abba a tévhitbe ringatja magát, hogy az életet a maga mértéke szerint szakaszolhatja: külső szervezés és morális csatornázás segítségével. Kitépjük magunkat valahonnan, és visszaesünk máshova.

2

Előreküldtem a bejárónőmet néhány holmimmal, és meghagytam, hogy fűtsön be estére; tél volt még, bár enyhe. Amikor beléptem, a műteremben sötét volt. A takarítónő a kellenél jobban végezte a dolgát, túlfűtötte a szobát, fűledt meleg uralkodott. Tudtam, hol vannak a ferde üvegfalba vaskerettel beágyazott nagy szellőzőablakok, kibillentettem mindkettőt. A beáramló levegő nedves volt. Közel tudtam magam a folyamhoz, a város peremén, bár magasan a víz fölött. Itt kell megemlíteni, hogy a festő nem tartozott az ivócimborák közé, ami egy művész esetében persze csaknem természetes. Az ablaknál álló, gyalulatlan deszkákból és négyszögletes fémrudakból készült hosszú munkaasztal kopott volt. Az egyik végén mondhatni katonás rendben a munkához szükséges tárgyak heverték (egyébként is rend volt mindenütt). Három ceruzát láttam, párhuzamosan feküdtek, tűhegyesre kifaragva. Aligha merészelttem volna odébbcsúsztatni őket, oly rendben sorakoztak. Képek nem voltak, sehol semmi. A barátom talán mindent elküldött vagy magával vitt a párizsi kiállítására.

3

Még le sem ültem. Kalapban, kabátban álltam. Még bennem volt a belépés, az első benyomás és behatolás, mely sokkal inkább hat ránk, mint maga a tér, amelybe belépünk. A ceruzákat szinte még észre sem vettem. Lakk és terpentín szaga érződött. Előbb már benn jártam az oldalt nyíló hálószobában. A fehérre mázolt fémágynál alacsony, de széles, világoskék asztal szolgált rakodóhelyül: katonás rendben vázlatkönyvek és tollak heverték rajta készenlétben. Elfogott az irigység. E pillanatban tökéletesen megfeledkeztem arról, hogy én magam is egy rendes és csendes, munkára és pihenésre igencsak megfelelő lakás tulajdonosa voltam. Magam előtt láttam most a padlót, rajta üvegcserep, a kifröcskölt szóda tócsái. Itt egy láthatatlan kristályfal előtt álltam, bűnösként, az időfecsérlés bűnetől mocskosan. A szoba sarkaiból roppant koloncként zuhantak vállamra a hamarosan véget érő téli hónapok. E pillanatban hangos röhögést hallottam, teljesen kitöltötte a teret: he-he-he-he-he-he. Nem belőlem jött. Kívülről jött. Mintha botot nyomtak volna a számba, úgy járta át mellemet a réműlet. Kívülről jött. A szellőzőablakok felé fordultam. Vonatfüty hallatszott, a röhögés abbamaradt. Rájöttem, hogy a pályaudvar odalenn van a folyamnál; a tolatómozdony hangját hallottam. Gyorsan egy zsámolyt rántottam magamhoz. Megértettem, hogy bár jó ideje egyetlen csöppet sem ittam, tökrészeg és elbárgyult vagyok. Bűneitől az ember egyetlen rúgással is búcsút tud venni, de a zavaroktól, melyeket okoztak, nem. Összeharaptam fogaimat, könnyek szöktek a szemembe. Aztán hangosan kimondtam egy szót, egyetlen szót. Egy pillanatig ott függött a mennyezetvilágítás alatt, majd letoccsant, és halk visszhanggal töltötte meg a teret. Azt mondtam: Rambausek.

4

Másnap lenn a parton. A folyamat köd burkolja be. Ameddig ellátni, hevesen áramlik a víz. Dermedt köd-úr. Zúg benn a roncsban, mely külsőleg már szétesett. A fedélzet eleje most mélyen a vízben, alacsonyabb vízállásnál nyalkán metszi a folyót. A fekete, magas, ferde kéménycső még most is a folyam fölé kiált: végső, a légben megdermedő, aztán elfúló gőzösfüty. Am még így sem táruul ki teljesen a folyó. A köd mindent levattáz.

5

Gyakran jártam oda ennek a télnek a végén, és tavasszal is. Minden alkalommal hosszan és alaposan tanulmányoztam a roncsot. Most, ködös és szomorú időben, nem játszottak itt a gyerekek. De két vagy három hét múlva megint feltűntek. Hátat fordítottam nekik, ügvet sem vettem rájuk. A széthasadozott hajótestet szemléltem, és elnéztem a folyam fölé. Most szabadon elláthattam a túlsó partig. Mindenütt szürkeség. A tél gyorsan vonult vissza. A neutrális csendben az idő a tél és a tavasz közt lebegett, élet és halál között mintegy. Heves undor fogott el az itteni ürességtől, amely semmit sem akart mondani nekem. Elmentem, nem jöttem ide többé. Amikor két hét múlva mégis visszatértem – valahogy úgy voltam e folyammal, mint a részeges a kocsmával, melyet szívesen elkerülne, ha képes volna rá –, tehát amikor két hét vagy még hosszabb idő múlva mégis visszatértem, sütött a nap, szélcsend volt, a víz kék, a he-

gyek rajzosak. Kiabáltak a gyerekek. Néhány csenevész, smaragdzöld pontot vettem észre a roncs tatján és fedélzetén: az első zöld az ott ragadt földön. Hosszan néztem e hevesen fénylő pontokat az egyébként szürkés, korhadó színek között. Mikor elindultam, öten jöttek felém, három nő és két férfi, üdvözöltek, aztán lassítottak. Megálltam. Most együtt voltunk.

6

Persze csak Rambauseket ismertem, de ő rögtön bemutatta a feleségét, egy voltaképpen szemrevalóan csinos, bár számomra semmitmondó, barna, vékony nőszemélyt. A másik házaspár fesztelenül üdvözölt, a férfit ugyan láttam már a kocsmában valamikor, de a feleségét még soha, mindamellett „doktor úrnak” szólítottak rögtön. Az embert felismerik, anélkül hogy ismernék, mindenkit ismernek, senki sem tudja, mennyire ismerik (ez réműletes). Ezzel az asszonnyal szemben azonnal zavarban voltam; nevemet tisztán ejtve mutatott be férje testvérhúgának; ő volt tehát a „néni”: most megtudtam, hogy kis unokahúga tavasszal megint nála lakik idekinn. Ez az egész társaság – Rambausekkel együtt – tökéletesen érthetetlen volt számomra. Zsarolták, és most itt sétálgatnak vele meg a feleségével. Talán még most is zsarolják, talán folyamatosan zsarolják. A kislány apját és nagynénjét képtelen voltam ebben az összefüggésben elhelyezni, jelentéktelen külsejű személyek voltak, úgy tűnt, abból a régen felismerhetetlenné vált szubsztanciából készültek, mely a külvárosok utcáin és lépcsőházaiban lebeg emulziós állapotban. De, vegyük csak észre, ezek a kispolgárok éppenséggel mindenre képesek, nincs arcuk, agyuk mélye rablóbarlang, melyben gyakorta egy gonosz, tébolyult majomház vert tanyát. Azt mondták, hogy a kislány ma nem játszik itt, kézimunkaórán van. Ettől megkönnyebbültem. Anyja, aki hozzám lépett, éppen elegendő volt nekem. Arcát és minden érdeklődését felém fordította. Mintha csak inná a számból a szavakat. Külsejében a kislánya roncsa, de ezt a roncsot friss zöld nőtte be mindenütt. Fénylő, trombitasárga tökvirágok egy trágya- és szemétdomb tetején. Kissé igénytelen ruhája alatt a teste részenként elkülönítette és kiemelte megnyilatkozásait: magas keblét, nem, azt kell mondani: két magas keblét; és a többit is mindenütt, jobbra és balra, elöl és hátul, alul és felül. Elhagytuk a vasúti pályát, így aztán eltávolodtunk a folyamtól. És itt, az utcán történt, hogy mi – vagyis Jurakné és én – hirtelen magukra hagytuk a többieket: a férjet, a nagynénit, Rambauseket és a feleségét. Kijelentettem, hogy nem akarok borozni, Jurakné egyetértett, ám úgy tűnt, a többiek azonnal és nagyon komolyan hozzá akarnak fogni az iváshoz. Jurak szinte lopva és halkán azt mondta, igen hálás lenne, ha egy darabon hazakisérném a feleségét, talán a villamosmegállóig. Egy pillanatra egymásra nevtünk, férfias egyetértésben, mondhatni. „Ne sokat, Karl”, kiáltotta még utána az asszony. A férj nevetve visszaintett, és eltűnt a többiekkel a lejtőn fölfelé. Jurakné meg én elindultunk.

7

Tíz perccel később egy kávéház legeldugottabb sarkában ültünk, azon a téren, ahol Juraknének villamosra kellett volna szállnia, húsz perccel később pedig már a harmadik pohár bor mellett. Valahogy az első perctől kezdve excedáltunk úgyszólván, két széles combja közelében testének egyéb ki- és behívó idomai azonnal a leghevesebben

nyomakodó fogásokat provokálták ki belőlem. Egyértelmű és meglehetősen közönséges kézimunkámat mindennemű ellentmondás és ellenállás nélkül tűrte, sőt a legcsekélyebb figyelmet sem szentelte neki, az időjárásról beszélgetett velem, miközben súlyos bal mellét a kezemben mérlegeltem. Akár a kislányáé, olyan volt a szeme: túlságosan tágra nyílt, túl szélesre vágott, túl nedves, csaknem csúszós. Elkésvé vettem csak észre, hogy az asszony messze megelőzött a fogyasztásban, ezt semmiképp se vártam, ráadásul az ivással szemben voltaképpen ellenállást éreztem. Igaz, először mintegy támadóan kiáltottam bor után; de most ő jött lendületbe, és már le is győztem a literes üveget az asztalon, miközben szakadatlanul töltöttem neki: Jurakné meg hagyta. Eközben a legkevésbé sem élénkült fel. Ott ült széles fundamentumán, közönyösen tűrte a csókokat, nem védekezett a fogdosás ellen, és ivott. De amikor kifogyott a palack, gyorsan felugrott. Bementünk a városba, elkísértem a házkapuiig. Kezdttem rosszul lenni a bortól (amikor hazaértem, ki is hánytam aztán). Az asszony eltűnt a kapualjban. Itt álltam most, idegenként a saját lakónegyedemben, a ház előtt, a kocsmá mellett. Egy szót sem váltottunk arról, vajon akarjuk-e még látni egymást, és mikor.

8

Miután otthon behánytam a vécékagylóba – simán és tisztán kijött minden, hiszen a legkevésbé sem voltam részeg – leültem Robert ágyára az alacsony világoskék asztalka mellé. Úgy éreztem, beszennyeztem ezt a lakást, ezt a rendkívül tiszteletreméltó helyet, mivel egy művész négy falánál becsületesebb dolog aligha akad a világon: hozzá képest a legcsodásabb palota is nyomoronc viskója. Mindamellettt arról képzelegtem, hogy továbbhajtom a dolgot, már ott láttam magam előtt Jurakné, ringó tomporát, a legostobább kérdésekkel teli száját. Nem, ez itt nem történhet meg. Ez csakis a saját lakásomban történhet meg, mely különös módon most megint megjelent előttem, ahogy akkor télen: a padló teli üvegcserepekkel, a kifröccsent szóda tócsái – mintha nyomorúságom alapjaira pillantanék, és ez még nem is volt a legvégső okalap, az alapvető alap. Ezt képtelen voltam kiásni. Munkáim régóta teljes iramban haladtak megint. Az anyagi helyzet megnyugtató. Ott kinn, Nyugaton (most magam elé képzeltem a külföldet, mint Tölgyesárkon túl fekvő területet, melynek egyes részei zölden fénylenek, akár egy térképen) – szóval kinn, Nyugaton közvetlenül megjelenés előtt állt egy átfogó művem, amelytől joggal várhattam némi elismerést. De itt éltem kinn, a város peremén, egy kétségtelenül elbűvölő, amellettt otthonosan ismerős helyen és környéken, ahol egykor éveken át laktam; és most, különös módon éppen ezért, idegen voltam a saját házamban; ahogy tegnap este is idegenként álltam a saját lakónegyedemben, könnyű rosszulléttől környékezve, Jurakné háza előtt. Nem, immár sehol sem leltem alapot, immár sehol sem voltam otthon. A padló tutajként úszott a szorongás áradatában, és éppen tegnap még Jurakné is fölszállt e tutajra mellém. Semmit sem használt, ha azt mondtam magamnak, hogy egy előnyös helyzetet világosan kell felfogni, akár egy szép tájat, melyben az embernek nem úgy kell kóborolnia, hogy közben tönkreteszi. Mondjuk ki: egyenesen nyomasztó lehet a legkitűnőbb életviszonyok hatása is, ha az illető élet legbensőbb kamrájából hiányzik az erény, hogy kitöltse, és ezáltal végül is hasznára legyen.

9

Azon töprengtem komolyan, elmerülten és csökönyösen – ami a zavarodottságom nélkül persze teljesen felfoghatatlannak és tökéletesen aránytalannak tűnhet –, hogy ott lent, a hajóroncsnál sohasem volt mocsárszag: hogy is lehetett volna? Zúgott, örvénylett és húzott arrafelé a víz. Mégis, mihelyst gondoltam rá, ott volt a mocsárszag. Mint ha valamit kiemelt, kihalászott, kihúzott volna onnan az ember – akár limlomot a tó mélyéről, széttört edények cserepeit, fél pár csizmát –, ezek iszapos lomok voltak, átjárva szerves anyagokkal, habár ami sárszagúan fel- és kijött a vízből, az semmiképp sem volt zörgő limlom, ahhoz túl nedves volt, síkos, csúsós, sikamlós, csöpögős, míg a limlom szónál a padlásra gondol az ember, ott pedig minden száraz. De az itteni maradványok nedvesek voltak, túlságosan is nedvesek. Nos, efféle képekben merültem el perceként át, Robert ágyán ülve, a világoskék asztalka mellett. Robert Tölgyesárkon túl volt, Nyugaton, Párizsban. Most megint hallottam a tolatómozdony zihálását. Az egyik szellőzőablak kicsapva, a műterembe vezető ajtó is nyitva állt. Milyen meghitt volt itt, milyen rettenetesen meghitt és szomorú. Az efféle lehangoltságból korábban, a saját lakásomból, talán lemenekültem volna a kocsmába; és ezen a környéken még sokkal több efféle kellemes borozó akadt, jól ismertem régebbről mindet. De, jóllehet nemcsak ezen az estén, a Jurakné-féle találkozás után többször ültem szorongva az italom mellett: most eszembe sem jutott, hogy lemenjek. A bor nem segíthetett rajtam.

10

Átköltözésem óta nem jártam a régi lakásomban. Ha szükségem volt valamire, odaküldtem a bejárónőmet, akit megbíztam azzal is, hogy az esedékes számlákat intézze el. Szükség esetén kéziratokat és könyveket is kikeresett és kiszállított nekem; az évek során már az undorig fokozott pedantériám következtében a munkámhoz tartozó minden dolog beszámozva állt. Egyébként több hét is eltelt azóta, hogy utoljára odaküldtem az asszonyt. Immár egészen a régi lakónegyedemig elsétáltam, de a saját házamba nem léptem be. Ezek az utak – és most már villamosutak is voltak – a Liechtenwerd városnegyed (még ma is így hívják) eleinte valamiféle köztes állomásként szolgált. Ezt a városrészt mondhatni a legutóbbi időkben fedeztem fel. Elkerültem a roncsot, helyette ide jártam mostanában. A tágas kilátást kínáló tér, rajta kis kávéház, nagyjából félúton feküdt régi és új lakónegyedem között. Eleinte csak itt ragadtam; és otthonról jövet, ebéd után – mivel megszoktam, hogy ilyenkor sétáljak egyet – a Liechtenwerder tér és a kis kávéház úgyszólván úti célommá lett (persze hamarosan túllőttem a célon). Erről a magas, kedvező megfigyelőpontról messzire ellátott az ember, túl a csaknem áttekinthetetlenül elnyúló vasúti szerelvényeken, egymást metsző vágányokon, kocsiszíneken, vagon sorokon, melyek a távoli napfényben vörös dobókockáknak tűntek, túl a türelmes tolatómozdonyokból kibocsátott gőzlabdákon, a füstbe és párába burkolózó városrész mögött a folyamig; mindezt mintegy összekötözte és egybetartotta a magasvasút ferdén futó viaduktja. Lenyűgöző látvány volt egészében: afféle művilleg készült táj, elnyújtott, természetes, súlyos akkordba sűrítve össze korunk komolyságát, egész helyzetünket, vagy nevezzük, ahogy tetszik. De a kis kávéházban valóban elsüppedve és magamba temetkezve ültem, eloldva mindentől, különösen mindkét lakóhelyemtől, a folyamnál odakinn és a városban idebenn.

11

Mégis, nem sok idő kellett, és mintegy magába szippantott ez a városrész. Lakónegyede utcáin csatangoltam. Az első ismerős, akivel találkoztam, doktor Pretzmann volt. Nem messze a kocsmától komótosan lépegetett a járdán, szép bőrtáskáját bal kezében himbálta. „Az öregasszony egyébként meghalt”, mondta, miután üdvözöltük egymást. „Kiről beszél, az isten szerelmére?”, kiáltottam. „A maga háziasszonyának a barátnőjéről, a maga kedves Ida asszonyának barátnőjéről.” „Vagy úgy – mondtam –, aki a lábával betegeskedett?” „No, az csak járulékos ügy volt”, jegyezte meg mellékesen. „A maga Ida asszonyát az ősszel és a télen nagyon megviselte a dolog, persze csaknem két hónapon át minden éjszakáját a barátnőjénél töltötte, az én utasításomra egyébként; ápolónőről hallani sem akartak; végül aztán a beteget beszállítottuk a klinikára.” „Már megbocsásson, doktor úr, maga tehát tudta akkor... szóval, amikor Ida asszonyhoz betörtünk, maga tudta akkor, hogy nincs otthon?” „Természetesen”, mondta hanyagul. „Másképp soha nem egyeztem volna bele; a következmények, mondhatni, beláthatatlanok lettek volna; egyébként mindenki tudta, magát kivéve, természetesen... de most mennem kell”, tette hozzá, és egy túloldali házra mutatott. Elbúcsúztunk.

12

Lassan mentem az utcán lefelé. Lett volna még néhány kérdésem doktor Pretzmannhoz... túl gyorsan tűnt el. E pillanatban két dolgot kellett fölismernem, fájdalmas, mély vágás volt mindkettő, de magamon ejtettem őket. Először is, hogy aki szellemi dolgokkal foglalkozik, annak a züllés első jeleire, ha eluralkodik a túlzott szabadosság, azonnal föl kellene ismernie, hogy már régen kívül került önmagán – miközben a többieknek a maguk talaját ily mértékben nem kell elhagyniuk –, hogy tehát a cimborák közt mindig ő a legostobább; másodsor: őt, hogy egyáltalán effajta cimborává lehessen, már nagymértékben körülkerítette az elbárgulás, röviden, hogy csak elbukva képes ilyesféle cimboraként élni vagy megtenni azt, amit a többiek emelt fővel visznek végbe. A rendkívüli mértékű elbárgulás, amelyben régebben és még most is éltem, a legnyilvánvalóbban azzal illusztrálható, miszerint meg sem fordult a fejemben, hogy feltegyem a kézenfekvő kérdést: vajon hol is tartózkodott a bájos Ida asszony ama kritikus éjszakán? Erre a fel sem tett kérdésemre a választ most hát doktor Pretzmanntól kellett megtudnom. Aki elássa a táalentumát, nem tartja meg azt az egyet sem. A többiek, akik tudják, hol keressék, kiássák, és futballoznak vele. Könnyörtelenek az élet mechanizmusai. Idáig jutottam gondolataimban, útban a kis kávéház felé, ahol egykor Rambausekkel ültem, amikor szembetalálkoztam Juraknéval.

13

Jurakné föl akart szállni a villamosra, mivel megígérte a kislányának, hogy érte megy, és elhozza a játék után, de előbb még föl kell mennie a lakásba – megmutatta a linóleumszatyrát –, hogy a vásárolt holmikát lerakja; nincs-e kedvem elkísérni? Nos jó, a villamosmegállóig csak kibírom, rögtön jön. Azzal elsietett, hogy kisvártatva ismét megjelenjen. Félúton megálltunk, és indulásunk után húsz perccel úgyszólván térdig

ültünk a Liechtenwerder téri kis kávéházban. Itt is egy meglehetősen eldugott zugba telepedtünk le, a sarokba, de egyre sűrűbben érkeztek új vendégek – többnyire idősebb, igénytelen külsejű férfiak –, de nem maradtak itt, hanem átsiettek a termen, és hátul eltűntek, nyilván egy oldalszobában vagy klubhelyiségben. Megkérdeztem a pincért, aki a liter borunkat hozta, és megtudtam, hogy a bélyeggyűjtő egyesület gyűlekezik, hetente itt rendezik üléseiket és a zártkörű csereakciókat. Egyre csak jött az utánpótlás. A járkálás miatt kénytelen voltam némileg illedelmesebben viselkedni, de fogalmam sem volt róla, hogy az illetlenkedésen kívül voltaképpen mi dolgom és keresnivalóm lehetne ennek az asszonynak a társaságában, aki megint jó huzattal ivott; együttlétünket csakis és kizárólag a malackodás szentesíthette. Egy szempillantás alatt rájöttem erre, a felismerés csontként meredt ki a helyzetből, amely ekképp rémisztően lesoványodott körülötte. Miközben ezt többé nem tagadhattam el, kipillantottam az ablakon, és ráébredtem, hogy mélyen benne járunk már a tavaszban, csaknem a vad hőségben. Kint a most előtörő fényben élesen és keményen ragyogott fel a téren álló három fácska lombja, akár a festett papír, miközben a nap szétszórta mögöttük a vasúti táj fölött lebegő füst- és ködhalmokat: a távoli részletek és a rozsdavörös vagon sorok csillogva tűntek elő néhol a párából. Mivel úgy látszott, a bélyeggyűjtők immár teljes számban megjelentek, eloldottam magam pillanatnyi helyzetem kihalt partjáról némi kézimunka segítségével, mely a már jól ismert fogadtatásra talált. Közben még valaki jött, egy elkésztett egyesületi tag. Mivel Jurakné félig háttal ült az átjárónak, én korábban észrevettem; hirtelen szétrebbentünk. Rambausek volt. Amikor eltűnt a sarkon, a tény kissé cseppfolyósabb lett, semhogy valóban tény legyen: akár Rambausek is lehetett. Utánasietni lehetetlen volt, arról már lekéstem. Akkor hát elcsiptek. Most úgy ültem, akárha ruhacsíptető lenne a nyakamon. Lógtam. Mint nem egészen tiszta ing. Olyannyira kínosan éreztem magam, hogy képtelen voltam többé összecsimpaszkodni Juraknéval. Abba is hagytuk hamarosan. Bealkonyult. A liter bor elfogyott.

14

Rambausek iránti dühöm nem ismert határt. Mit keresett ez az állat a kis kávéházban a Liechtenwerder téren? Minek gyűjt egyáltalán bélyeget! Vagy utánam osont? Ha megkísérelné, hogy megzsaroljon – állok rendelkezésére, és micsoda hüvelykszorítóval! Így gondolkoztam a legmocskosabb dolgokon; meg hogy én aztán kiüzném belőle a bélyeggyűjtést, ebből a baromból, és ráadásul az egykori „kis üzelmei”! – Közben megérkeztünk, leszálltunk a villamosról, és átvágtunk a folyam felé vezető téren. Elhagytuk a vasúti pályát. Most megnyílt a kilátás a hatalmasan kiszélesedő, áramló víz fölött: sietett, sietett felénk, és tőlünk el. Mint éles, a zenekarból kiemelkedő fúvóshangzat, az itt nemrég még csak részben fénylő zöld immár csaknem a dominánsig hágott, igen, a mindenfelől előbukkanó zöld és arany orgonaponttá dagadt a tűző napon. A roncs ferdén lökte halott kéményét a kék ég és a vibráló nap felé. Mellettem Jurakné most hirtelen futni kezdett: nem valamiféle játékos szembefutás volt ez – a kislánya felé mondjuk –, hátsója fáradságosan és hevesen mozgott, mint a lovak tompora, ha hevesebb vágására tüzeli őket az ember. Egy szempillantás alatt maga mögött hagyott, egyetlen szó nélkül, mintha tökéletesen tárgyaltan volnék.

15

De most futni kezdtem én is, nem azért, hogy utolérjem, hanem mert észrevettem, hogy a parton, a hajóroncs mellett egy mentőkocsi áll, mellette embergomolyag hullámzott fel s alá, amely e pillanatban úgy festett, akár a vízből előmászott sötétlő szörnyeteg. Jurakné eltűnt ebben a gomolyagban, amelynek közepén valami világos dologgal hadonásztak. Odaléptem. A kis Jurak lányt, akit a roncson mázskálva egy résen át mintegy magába nyelt a hajó gyomra – a közvetlen életveszélytől az utolsó pillanatban egyébként nem más mentette meg, mint Rambaused –, miután nedves ruháját letépték róla, most törülközőkkel alaposan ledörzsölték. A lánykának nem volt szükségére úgynevezett újraélesztési kísérletekre (annál inkább Rambausedeknek, akit hátára fektettek a rakparton, és egy orvos irányítása mellett egyenletesen mozgatták a karját, „megtornáztatták”, mondhatná az ember inkább szabatosan, mint szépen). A kislány már régóta nem hánytta magából a vizet, de mindkét szerencsétlenül nagymértékben fennállt a tüdőgyulladás veszélye – még nagyon hideg volt a víz. A kislányt berakták a betegszállító kocsiába, anyjának megengedték, hogy velük tartson a baleseti kórházba; az autónak azonnal vissza kellett jönnie, hogy elszállítsa Rambausedeket, feltéve, hogy az újraélesztési kísérletek sikerrel járnak. Mert halottakkal semmi dolga az úgynevezett „mentőnek”.

16

Rambaused azonnal a kislány után ugrott, és a roncsot rohanvást megcsáklázó két rendőr rendkívüli erőfeszítéseinek segítségével sikerült kihúznia a vízből a már a sokktól is félig eszméletét veszített gyermeket; ugyanazon a hasadékon át, amely elnyelte, a kis Jurak lány hamarosan ismét a felszínre került. De Rambaused a kislány súlyától megbotlott a sárban, és a bugyborékoló víz magával rántotta a sötétbe. Szerencséjére ugyanaz a két bátor férfi azonnal készen állt a mentésre; haladéktalanul utánavetették magukat, de csak néhány perc elteltével sikerült egyáltalán megtalálniuk, mivel már csaknem teljesen elmerült; ha nem lett volna náluk elemlámpa, a vállalkozás kilátástalannak bizonyult volna. Végre kibányászták az ájult Rambausedeket, és a legnagyobb erőfeszítéssel ugyancsak ők helyezték biztonságba. Így aztán ott feküdt a parton kitérítve. Két karját ritmikusan mozgatták. Még nem adott életjelt.

17

Szorosan mellültem, és szemügyre vettem, már amennyire a körülötte sürgölődő mentősök ezt lehetővé tették; a fejét mindenesetre jól megnézhettem. Ez tartalmazott mindent; a test rovarszerű függelék volt csupán. Ami itt a rakparton feküdt, csak egy hosszúra nyúlt orr volt, kicsúcsosodva és eltelve ama komolysággal, amellyel az ostobaság mindig beborította a maga undorító titkait. Ez az orr igen lényeges interpunkcióvá vált az életemben, és vele zárult, többek közt, az a kijelentő mondat is, amely alanyként a Jurak tulajdonnevet tartalmazta. Ám ez az ember legelőbb az orrával hatolt be az életembe, az orr jelent meg legelőször benne, nemcsak a félhomályos kapualjban, hanem már sokkal előbb, a kocsmában. Ez jelentette mintegy a Rambausedek-

jelenség fogantyúját, vele lehetett volna megragadni, összefoglalni és végül elintézni. Ez elmaradt, helyette térdhajlításokat végeztem vele, és immár nem lehetett megállítani a lecsúszást, Jerikó harsonáit éppoly kevéssé, akár a pisztolydördüléseket.

18

De most hirtelen átvillant az agyamon, miről is van szó, és felizzott, felsugárzott a helyzet valódi és hathatós kulcsa: az ilyesmit persze mindig a múltból vesszük, egyedül csak általa nyitható fel a jelen kapuja. Éveket ugrottam vissza, egyenest ifjúkorom kelles közepébe. Magányos, tökéletesen elhagyatott utcán történt, a túlsó járdán egy nagyjából harmincas, vagyis korombeli, elegánsan öltözött férfi lépegetett, bárgyún hordozva rendkívüli mértékben kifejtett szakállát. Itt most kézre jött az apriorisztikusan kurta megoldás, valamiféle eleve sikeres epigrammatikus összefoglalása a fellépő jelenségnek, ráadásul szemléletesen elbeszélve a tettek nyelvén. És ekkor vált érthetővé, hogy minden élet csak azért tévelyeg egyre tova, mert képtelenek vagyunk megadni amaz átfogó definícióját, amelyre megváltatlanul várakozik; mi pedig hebegő szájjal, ügyetlen kézzel arra kényszerítjük, hogy tovább hánykolódjon egyik kövér krónikáskötettől a másikig. De ez most nemhiába várakozott, és legalábbis egy vékonyka részletben haladéktalanul elnyerte a választ felhívására. Átvágtam az utcán, oldalról közelítettem meg a férfit, és menet közben megelőzve erősen marokra fogtam a szakállát, megragadtam, és egy rövidet, ám oly erőset rántottam rajta, hogy a szakállas előrebotlott. Ezzel túlhaladtam rajta, hátam már sok négyzetméterrel magasabbá és terebélyesebbé nőtt, mintegy a merő elutasítás, a teljes részvétlenség és az abszolút biztonság tökéletesen sima, ám tovalépő falává; és valóban így is éreztem magam. A szakállas egy pillanatra köztem és a környező élet között széles hasadékot nyitott, melyet senki sem ugorhatott volna át, és ha ő mégis megkísérelte volna: arról az arkhimédészi pontról, amelyen álltam, könnyedén elbukathattam volna. De teljes maradt mögöttem a csend. És továbbmentem. Am ha nem lett volna ez a csend: udvarias meglepetésem minden tiltakozást semmissé tett volna. És minden további nélkül, sőt készségesen, némi iparkodást és elővigyázatos fontoskodást sem nélkülözve, elmentem volna a felháborodott vagy a dühtől tomboló szakállással a legközelebbi rendőrsre, hogy ott még udvariasabban és meglepettebben viselkedjem, és így – egy mellékesen a tisztviselő fülébe súgott megjegyzés révén – a szakállatépített embert, éppen határtalan dühére való tekintettel, végül bizonyosan beszállítottam volna az elmeosztályra, amelynek művészete köztudomásúlag abban áll, hogy a markukba került egészséges emberből *ad hoc* örültet faragjanak, így aztán szakvéleményük végelemzésben mégis helyesnek bizonyul.

19

Máskülönben a szakállas behatolt volna az életembe, éppúgy, ahogy az előttem fekvő orrnak sikerült; és talán még cudarabbul; ebben ma már a legkevésbé sem kételkedem. Ki tudja, vajon a dolog nem fajult volna valamiféle szőrös túlburjánzássá, amely beszötte volna egész létemet, amolyan szakállinfiltrációvá: egészen egy óriási szakállfonadék keletkezéséig; vagy én magam váltam volna rendkívüli mértékben szakállas-sá, visszafordíthatatlanul? Ám az epigrammatikus ököl – egyetlen valódi és tartósan

hathatós fegyverünk az emberek ellen – minden bajt már eleve összefoglalt és egyetlen erőteljes rántással elintézett: többé nem volt rá szükségem. De ennél itt, Rambauseknél, megint élnem kellett vele. Az orrhúzás nem sikerült – pedig szó szerint kézre állt, mi több, egyenesen követelően kínálta magát.

20

De immár el voltam szánva, hogy ezt legalább most felfogjam, megértsem és e megértést kifejezésre is juttassam: az értés végső, bár túl késői és így hiábavaló birtoklásáról, az „intellexisse”-ről volt szó, sőt tulajdonképpen arról, amikor e megértést magunkévá akarjuk tenni. Éppen magára hagyták Rambauseket. Már ott is voltam mellette. Megragadtam, marokra fogtam az orrát, és meghúztam erősen. A következő pillanatban kinyitotta a szemét; már fel is támasztották, már ült, köpött, hányta és öklendezte magából a vizet. Hadonászott a levegőben. Igen, ő élt. Azonnal otthagytam a csoportot, ráhagytam az orvosra, az ápolókra Rambauseket. A part mentén mentem, elhagytam a vasúti töltést, egyre csak mentem, a térig – ahol Juraknének fel kellett volna szállnia –, és itt, éppen amikor a visszatérő mentőautó szirénája megszólalt (a kocsinak most az élő Rambauseket kellett elszállítania, hulláknak kívül tágasabb!), valami lágyság csapott fel jobbról és balról, a kalapom fölött, a levegő meglibbent körülöttem, és azt láttam, hogy a mögöttem fölrebbenő galambraj éppen most lendül neki ferdén az égnek.

21

A még sűrűn vibráló esti napfényben értem haza, az ajtórésben Robert távirata várt: egy hét múlva érkezik. Legfőbb ideje volt. Elhatároztam, hogy kitakarítom a lakást; mivel a sajátomra, mondhatni, újra felnőttnak vagy méltónak éreztem magam. Ám ez itt most olyannak tűnt, akár a kilőtt patron: itt minden megtörtént, immár semmi nem maradt hátra. Ráadásul az utóbbi időben gyakran már hajnalok hajnalán a műteremben álló íróasztalhoz úzótt valami – és a napfelkeltét megint szellemi munkáshoz illő módon éltem át –: egyedül a violaszín kora hajnalban. Most hát a Rambauser-féle infiltráció elmaradt, még ugyanezen az estén, néhány óra múlva meggyógyultam. Immár tudtam, hogy végre elutazhatok, képes vagyok utazni, szabad utaznom: Nyugatra.

22

Sem Rambauseknél, sem a kis Jurak lánynál nem léptek fel komplikációk, a tüdőgyulladás is elmaradt; az előbbit még a baleseti kórházban is meglátogattam, ahová korábban háromszor vagy négyszer is elmentem, hogy tudakozódjam felőle. Ültem az ágya szélén, mint felravatalozott orra katafalkjánál. Az immár elkülönített infiltrátor csendben feküdt a hátán. Orra nagyjából olyan hosszúnak tűnt, mint az ágy, és ami még ebből a személyből rendelkezésre állt, jelentéktelennek tűnt számomra. De ebben tévedtem. Hallgatása hirtelen nagyon beszédessé és jelentéstelivé vált, egyetlen szó elhangzása nélkül. Kezemet az ágy peremén nyugtattam; ő meg némán ráhelyezte a tenyerét, és aztán egy kissé megkopogtatta vagy megpaskolta a kézfejem: ez csillapi-

tóan hatott. Kétségkívül szükségünk volt erre a végső interpunkcióra. Elmentem. A villamoson még magamon éreztem keze érintését, a magamét most az ülésen nyugtattam. A távollét olyasféle állapotában voltam, amely gyakran legjobb pillanataink közellétével kötődik össze. A tenyér érintésének emléke lágy volt és meleg, mintha egy kis madár felborzolt tollú bögye pihent volna a kezemen. Oly testivé vált ez az érzés, hogy oda kellett nézнем. Valóban valami meleg és lágy feküdt a kézfejemen, egy talán négyéves kislány tenyere ugyanis, aki fiatal édesanyja és köztem ülve önfeledt csodálkozással bámult ki a szemben lévő ablakon, ahol éppen az állami színház egyik rendkívül magas díszletszállító autója haladt el lassan, imbolyogva. Igen, a díszletek változnak. Halljátok a harangokat? A magamét már meghallottam, tudtam, hányat ütött. A gyermek keze az út nagy részén az enyémen pihent: égi madár időzött nálam.

23

Másnap kora reggel a nyugatra tartó gyorsvonat hosszú kocsisora mentén lépegettem. Kényelmes helyet találtam egy másodosztályú vagonban, aztán kimentem a menetiránytól balra fekvő folyosóra. A füstös csarnokban, amott elöl, kéklő aranyban ragyogott a délelőtt. Kinyitottam az ablakot. Nekilódultunk. Ez az út Párizsba vezet. Hamarosan emelkedni kezdünk, szépen ringatózva. Velünk ring a domb. A dombon házak ülnek, olykor igencsak sűrűn. A levegő most élesebb, a füst is karcosabb; a vonat csengése tisztábbá lesz, élénk tárul a völgyben az erdő. Távol vagyunk. A hegygerinc előtt vagyunk, amelyet két alagúttal küzd le a vasúti pálya. Kétszer öblíti át velünk a hegy a torkát, mintha üvegből bugyborékolna. A gurgulázás után lendületesebb lesz az iram, már völgymenetben. Ütemezés: *alla breve*; mindeddig, hegynek fel, kissé bonyolultabb, nagyjából 12/8. Cseng és siet: zárótétel. Most emelkedni kell: minek is élünk, ha legalább a zárótételben ne lehetnénk szabadok? Íme, elértük: jobbra-balra minden alásüllyed, elhagy minket, emelkedünk, mint a liftben, kinn vagyunk, túl vagyunk, fent vagyunk: a viadukt. Tölgyesárok. Ó, zöldellő völgy, hamarosan kitelik a fák koronája, az erdők tajtékja, a domb távoli pereme. Keblem mélyéről, akárha életem legbensőbb kamrájából, böggő, horkantó hang tört elő válaszként a völgynek siető vonat ritmikus lüktetésére: némely lovak hallatnak ilyet, ha galoppra vagy hevesebb vágtára tüzeli őket az ember.

(Köszönetet mondok Király Editnek a fordításban nyújtott segítségéért. – B. Z. A.)